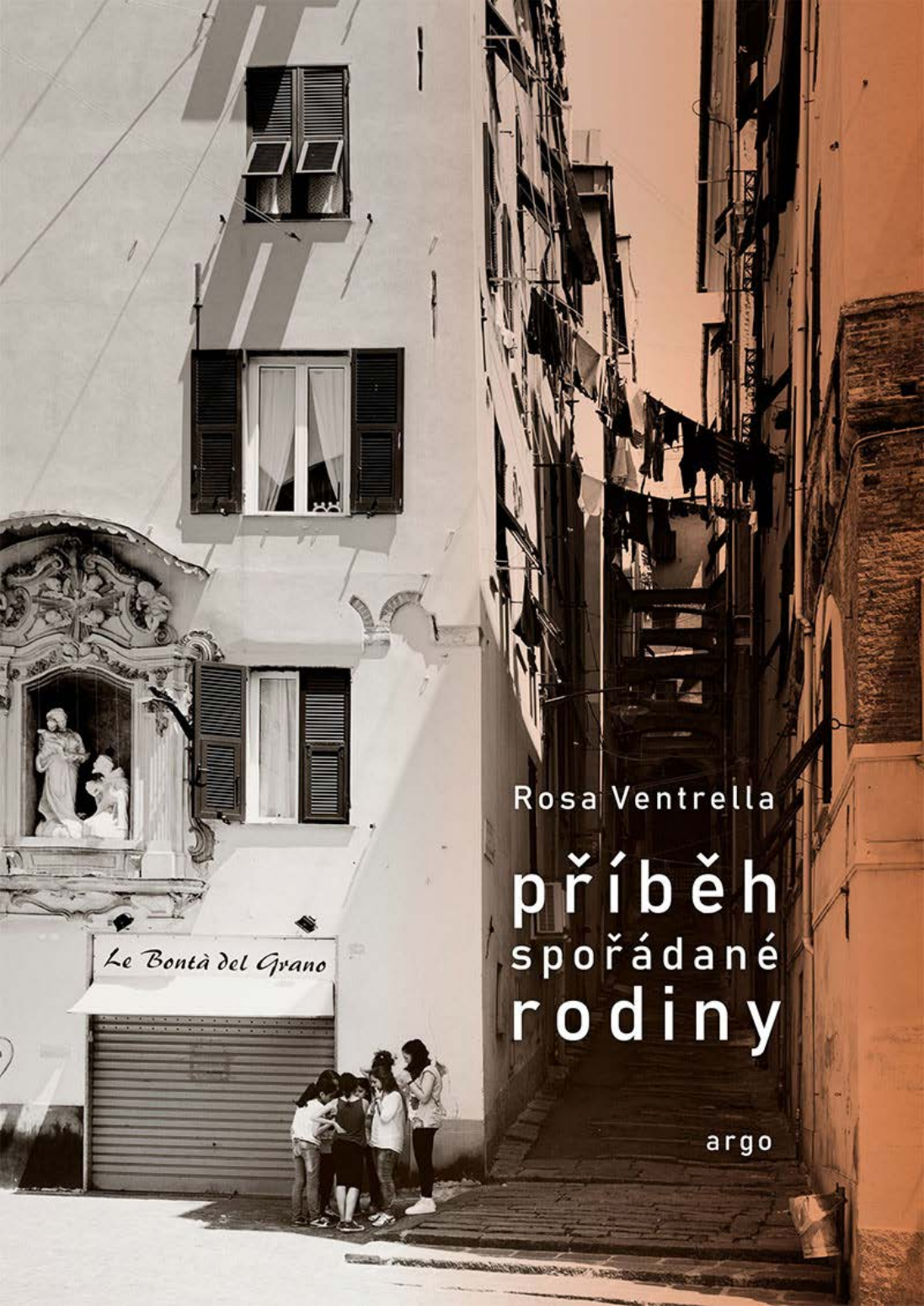

Rosa Ventrella

příběh
spořádané
rodiny

argo

Rosa Ventrella

příběh
spořádané
rodiny

Přeložila Pavla Přívozníková

argo

*Dvěma nejdůležitějším ženám mého života,
mé dceři a mé matce.*

Kdykoli se mi vybaví můj otec toho květnového večera před několika lety, přepadne mě náhlý smutek.

Vzpomínám na jeho opálený kulatý obličej, na bolestný výraz v jeho tváři a na to, jak se mu špatně dýchalo. Z jeho úst, která se s přibývajícimi roky stále více tenčila, nezbyla než úzká linka připomínající čepel nože. Tu rámovaly prořídle vousy barvy šňupacího tabáku. Námořnickou čepici měl naraženou hluboko do čela. Skláněl se nad úložným prostorem lodní příďe, do nějž se chystal uložit síť a vyplout na moře. Mlčel. Sem tam se otočil a podíval se na mě. Úzká ústa měl zkřivená do vrásky plné odevzdanosti a svrchovaného vědění, jež se někdy zračí ve tvářích lidí, kteří již dospěli do určitého věku. Nikdy nebyl moc výřečný. Slova plival, jako by byla otrávená, anebo je rovnou polykal. Loď voněla ještě čerstvým nátěrem a pozornost na první pohled nejvíc upoutávalo její jméno vyvedené námořnickou modří. Jmenovala se *Ciao Charlie*, jako ten film s Tonym Curtisem, jemuž se podle všeobecného mínění můj otec velice podobal. Od oslav svatého Mikuláše uplynulo jen pár dní a všechna plavidla zakotvená v přístavu stále zdobily kokardy, červené a modré girlandy, na přídích visely papírové lampiony a světcovy podobizny. Mlčela jsem a dívala se na něj. Plna rozčarování. Jednou rukou pečlivě rozmotával síť, ve druhé držel cigaretu. Z jejího konce odpadával popel, s nímž si chvíli pohrával vítr vanoucí od moře, načež jej nechal dopadnout k otcovým nohám. Už mě neohlušoval skřehot žen, které seděly na molu a pojídaly vlčí bob, ani hulákání prodavače chobotnic, který se svou tříkolkou nabízel k chobotnicím

také pivo. Viděla jsem jen rýhy na jeho rukou a ledový výraz v jeho světlých očích. Doléhala na mě tíha mých citů k němu. Protože někoho jako Antonio De Santis můžete nenávidět, můžete se na něj snažit třeba stokrát zapomenout, ale nakonec ho ve svém nitru stejně znova objevíte.

Na způsob prologu

Na den, kdy mi babička Antonietta přiřkla přezdívku Podvraťáčka, nikdy nezapomenu. Z nebe padaly zdivočelé proudy vody. Takový slejvák se objeví jen párkrát do roka. Je při něm slyšet, jak vichr od moře otrásá vším, co mu přijde do cesty, a děsivě skučí, až člověku tuhne krev v žilách. Nábřeží se proměnilo v nekonečnou obří louži. Obilí na polích i zbytky holé vegetace v okolí věže Torre Quetta ležely zmláceně na zemi, jako by je padající voda znásilnila. Byl duben. Jedno z nejdeštivějších jar posledních třiceti let, alespoň tak se o něm vyjadřovali staříci z mé čtvrti o pár dní později.

Přes všechna mámina i babiččina doporučení, založená na jejich schopnosti porozumět dunícímu větru, jsem tvrdošíjně trvala na tom, že chci jít ven.

„Když moře vyvádí jako ďábel, země se tomu vzepře,“ varovala mě babička Antonietta, když jsem s přídrzlým výrazem odcházela domovními dveřmi. Podívala jsem se na obě, na matku i dceru. První se stejně jako každý den chystala k obědu strouhat *pecorino*, druhá nakrájet obrovský pecen chleba. Jen jsem pokrčila rameny a vyšla na ulici, všem dobrým radám navzdory. Chtěla jsem to rozbouřené moře vidět zblízka a hlavně jsem chtěla zjistit, jestli z něj budu mít strach.

Proběhla jsem podél hradeb Muraglia di chianche bianche a zamávala jsem kmotříčkám, které ze zádveří sledovaly oblohu jako nějací mrakopravci. Vítr mi cuchal vlasy a fackoval tváře, ale já jsem rozhodně neměla v úmyslu změnit názor. Dvěma skoky jsem překonala dlážděné schody, které vedly od hradeb rovnou k moři. Rychle jsem proběhla kolem divadla Margherita, pak jsem

přešla po molu podél vlnolamů. Chtěla jsem to nafoukané moře vidět v plné kráse.

Když jsem dorazila na pobřeží poblíž Torre Quetta, na okamžik jsem zaslechla jakýsi vnitřní hlásek, který mě šeptem pobízel, abych se vrátila domů. Vybavil se mi matčin obličej, který mě prosil, abych nikam nechodila. Její oči, které mě něžně varovaly, i to, jak kroutila hlavou a jak nakonec celou záležitost ukončila obvyklým „palice dubová, horší než tvůj otec“. A vybavila se mi dokonce i babička, přes všechno své plísnění, o němž si myslela, že mě přesvědčí, stejně měkká jako její dcera. Vláčné bylo i její tělo. Tělo malé ženy, na němž se až na břicho spouštěly její rosolovité prsy.

Zatřásla jsem hlavou, protože jsem nechtěla, aby mě jejich tváře odradily od mých úmyslů. Tiskla jsem k sobě šaty, které mi sahaly až na lýtko, a doufala jsem, že je případně využiju jako záchranné lano. Blížila jsem se na kraj útesu. Obrovské pěnivé vlny se vrhaly na skalnaté výčnělky i na břeh a rozpouštěly se v tekuté cáry. Horizont se v dálce rýsoval jen matně, protože splýval s mořem v jednu obrovskou inkoustově zbarvenou plochu. Byla jsem tou majestátností tak uchvácená, že jsem si vůbec nevšimla, jak je nebe najednou hrozné a jak potměnělo, i když bylo teprve poledne. Když déšť začal pleskat o zem, neměla jsem už čas vrátet se domů. Během okamžiku temné nebe úplně pohltilo domy starého Bari. Silný víchř cloumal mořskou hladinou, ze které se při každém nárazu zvedala mlžná stěna tříštící se vzápětí do maličkých bílých kapiček.

„A co si teď počnu?“ mumlala jsem si a rozhlížela se kolem.

Za mnou se tyčila polorozpadlá Torre Quetta, nevyužívaná věž, která během války sloužila vojákům k odhalování a pozorování nepřitele přicházejícího z moře. Šedá stavba obklopená řídkou odumřelou vegetací. Vykročila jsem směrem k ní. Kapky mě bou-

chaly do hlavy jako olověné kuličky. Na dveřích místo zámku visel zrezivělý drát, ale já jsem neměla na výběr. Uvnitř budu v bezpečí.

Otevřela jsem dveře, které zaprotestovaly zlověstným vrzáním, a vešla dovnitř. Stála jsem uprostřed kruhové místnosti s dvěma nevyplněnými okny, jimiž se kdysi pozorovalo pobřeží. Na zemi ležela stará matrace a kousek vedle hliníkový lavor s modře glazovaným okrajem. Tehdy mi bylo jen devět let a nemohla jsem tušit, že si v Torre Quetta prostitutky založily hodinový hotel.

A tak jsem se posadila a jen jsem doufala, že se majitel té matrace nevrátí příliš brzo. Choulila jsem se do sebe, protože jsem byla mokrá od hlavy až k patě a začínala jsem se třást zimou. Pozorovala jsem svá chodidla v dřevácích, černé zabahněné prsty, mokrou lesknoucí se kůži, její barvu, která se mi zdála olivovější než obvykle. Srdce mi bušilo jako na poplach, byla jsem vyděšená k smrti, ale zároveň jsem se rozhodla, že to po svém návratu nikomu ani slůvkem nepřiznám.

Nevzpomínám si, kolik hodin bylo, když jsem dorazila domů. Na nebi zase ani mráček, bezvětrí. Z moře se zvedal pach tlejících řas, ale když jsem procházela podél hradeb, nahradila ho vůně rajčatových omáček s bazalkou a pečeného masa. Daleko na obzoru bylo ještě vidět pár roztřepených mraků, vypadalo to, jako by z nebe viselo jakési chmýří. Moje uspokojení z toho, jak statečně jsem si v Torre Quetta počínala, brzy vystřídal strach z otcovy reakce. Co asi řekne na moje ukvapené chování? Jak moc bude křičet tentokrát? Představa jeho světlých očí planoucích hněvem a pevně stisknutých zubů, jež zdeformují jeho hezký obličej, mě najednou děsila víc než celá ta obrovská bouřka.

Najednou jsem cítila, jak mi těžknou nohy a chodidla už nechtějí udělat ani krok. Hubené dětské tělo naráz nedokázalo podpírat moji příliš těžkou hlavu, připadala jsem si jako stéblo trávy, jež se snaží unést vejce.

Z okna mě pozdravila kmotra Angelina, která zrovna vyklápávala ubrus.

„Marì, co se ti stalo? Marì? Spadlas do moře?“ ptala se mě vzrušeně. Jen jsem zavrtěla hlavou, protože jsem neměla chuť jí odpovídat. Opodál mě už na zápraží netrpělivě očekávala máma s babičkou. Mamka byla bledá jako smrt, vypadala úplně zničeně. Babičce došla slova, celé její ohromné tělo se prohýbalo pod tíhou mého chování, vždyť už jako kojeneček jsem jí do srdce zabodla obrovský trn. Nikdy by nečekala, že bude mít tak neposlušnou a nepovedenou vnučku.

Obvykle jí výřečnost nechyběla, když chtěla, mluvila hodně a pořád, o spoustě věcí, které během dne dělala nebo které se chystala dělat nazítří. O dědovi, budiž mu země lehká, který si jí vzal jako naivní panenku a postupem času se stal svědkem její proměny v ženskou od rány, schopnou řídit celý dům.

Tam ve dveřích ale vypadala spíš jako Panna Maria Sedmi-bolestná. Čekala jen na dceřin pokyn, aby mohla začít s litaní. Máma ale žádný takový pokyn nedala, protože věděla, že každé slovo by jen přiživilo otcův hněv jako polínko vhozené do ohně.

Když jsem k nim došla, měla jsem pocit, že mi srdce bije jako zvon a že ho musí slyšet i ony dvě. Proto jsem se snažila tvářit co nejlhostejněji. Ale styděla jsem se, protože jsem musela vypadat příšerně v šatech nejméně o dvě velikosti větších – takové mi máma šila, aby mi dlouho vydržely –, které se mi lepily na tělo, a s mokřýma nohama, které při chůzi v dřevácích mlaskaly. Bolelo mě břicho a pocit nevolnosti a závratě mi zakaloval zrak a znesnadňoval každý krok. V hlavě mi bzučelo jako ve vosím hníždě.

Zastavila jsem se jen na okamžik, abych se na ně podívala, nejdřív na mámu, pak na babičku.

Matka mlčela, bylo na ní vidět, že zuří a má na jazyku spoustu jedovatých slov, ale nakonec ze sebe nevydala ani hlásku.

Babička Antonietta se napřáhla, jako by mi chtěla jednu ubalit, ale její mohutná ruka se zastavila uprostřed pohybu.

Právě v tu chvíli – jak mi později vysvětlila – si všimla zvláštního lesku v mých černých očích.

„Ty máš studenou ještěřčí krev,“ řekla mi. Mluvila skřehotavým hlasem. „Ba co hůř, ty seš chladnokrevná jako chobotnice. Ty seš podvratačka, fakt, podvratačka,“ musela to zopakovat dvakrát, podruhé jako by mluvila jen sama k sobě.

Máma přitakávala, jako by myslela na totéž, jen neměla odvahu to vyslovit nahlas.

„Podvratačka,“ zašeptala, když jsem se odhodlala protáhnout skulinou mezi jejich pažemi.

Myslela jsem, že se mi srdce rozskočí. Tlouklo na tolika místech najednou. Měla jsem dojem, že i naše kuchyně se změnila, zmenšovala se mi před očima, jako by mě chtěla úplně rozmáčknout. Táta a moji dva bratři, Giuseppe a Vincenzo, právě jedli makarony s fazolkami, pořádně posypané *pecorinem*. Mým směrem se otočil jen Giuseppe. „Tak ses vrátila,“ řekl.

Dodnes si myslím, že Giuseppe byl z nás vždycky ten nejchytřejší. V té době mu bylo šestnáct a hrozně rychle dospěl, jako pohádkové děti, které vyrostou během jedné noci.

V tu chvíli se ke mně otočil táta. Oči pichlavé jako špendlíky, rty sevřené. Zůstala jsem stát uprostřed místnosti. Vincenzo přestal jíst, jeho ústa už nežvýkala. Ani Giuseppe nejedl. Možná se zastavil i čas. Omáčka od kmotry Angeliny už na plotně nebublala, ptáci necvrlikali. Celý svět byl v očekávání.

„Teď vybuchne, teď vybuchne,“ běželo mi hlavou pořád dokola.

Nezvedl se ze židle, jen se trochu odsunul od stolu. Jednu ruku měl položenou na stehně, ve druhé svíral sklenici hustého *primitiva*, které ulpívalo na matném skle. Zvedl ji, jako by chtěl pronést přípitek. Zavřela jsem oči a zhluboka se nadechla.

„Pak to zase přejde,“ snažila jsem se dodat si odvahy.

„Na naši Podvraťáčku,“ pronesl a zdvihl sklenici, pak se podíval na syny a počkal, až udělají to samé.

Když jsem otevřela oči, všichni tři se na mě dívali, Vincenzo se jako obvykle zlobně šklebil, Giuseppe měl naopak ve tváři ten upřímný úsměv, který na něm milovaly všechny holky z naší čtvrti.

Díval se na mě i on, otec. Také se smál a mně to v tu chvíli připadalo jako malý zázrak.

Malý svět

Jmenuju se Maria. Maria De Santisová. Narodila jsem se malá, s pletí tmavou jako slupka zralé švestky. Jak jsem rostla, měla jsem čím dál divočejší rysy, kterými jsem se odlišovala od ostatních holek z naší čtvrti, ať už to bylo dobře, nebo špatně. Mám velkou pusu a šikmé oči pichlavé jako jehličky. Po dědovi z otcovy strany jsem zdělila dlouhé a nehezké ruce, ale své zavilé a drzé chování mám přímo po Antoniově, svém otci. Byl to rybář. Ledově chladný a vulgární muž, který se projevoval dvěma způsoby – byly chvíle, kdy se toulal krajinami svých myšlenek, zíral přitom do talíře nebo do zdi a nám se zdál strašně vzdálený; ve druhém případě se choval násilně a hrubě, čímž nám dával najevo, jak ho život s námi trýzní. Jeho surovost na nás dorážela stejně neodbytně, jako se v tichu parné polední siesty k našim uším probíjelo cvrkání cikád. Léto jsme na starém městě v Bari trávili pobíháním v uličkách postavených z bílých kamenů, honili jsme se v nekonečném labyrintu pod prostěradly sušícími se na kovových lankách. Z domů vanuly vůně kořeněných omáček, v nichž se dlouhé hodiny dusily kusy mladého volka. Bílé kamení mě obklopovalo celé dětství a mládí. A mě nikdy nenapadlo nazvat ty roky špatnými nebo nešťastnými. Ošklivost, hrůza a bolest byly však všude kolem mě. Slýchala jsem je v sýčkováních kmotříček: „Nechod' k moři, když je rozbouřený, nebo tě spolkně“, „Jez zeleninu, nebo dostaneš kurděje a umřeš“, babičky Antonietty: „Večer se pomodli, nebo půjdeš do pekla“, „Nelži, nebo nevyrosteš“ i matky: „Když budeš mít nekalý myšlenky, Ježíš se to dozví a uřízne ti jazyk dřív, než řekneš nějakou hanebnost“.

Ošklivost sídlila také ve tvářích některých žen z naší čtvrti, třeba ve tváři kmotry Nanniny, které všichni říkali Koňská huba, protože měla podlouhlý obličej a obrovskou pusu, což z ní dělalo skoro mrzáka. Měla bezvýrazné, studené a vyhaslé oči jako dvě matné kuličky. Bydlela hned vedle nás a já jsem její ošklivou koňskou tvář vídala pokaždé, když jsem odcházela z domu, protože ať bylo vedro, nebo zima, sedávala dlouhé hodiny ve dveřích na slaměné židličky. Oškliví byli švábi, kteří ve své blyštivé livreji pochodovali sklepem, a někdy dokonce i kuchyní, ošklivý byl pískot myši, které spokojeně pobíhaly po zchátralých terasách. Nejhorší ale bylo, že ošklivá jsem byla i já, vnímala jsem na sobě ošklivost jako druhou kůži nataženou přes tu skutečnou. Ošklivé byly oči mého otce, když zuřil, a zloba úplně zdeformovala jeho pěkný obličej. Jeho večerní výbuchy nad horkou polévkou byly hrozné, stejně jako křečovitě pohyby jeho rukou, jež na stole shrnovaly drobečky do mrňavých hromádek, když s něčím nesouhlasil. Děsili jsme se exploze, která po této předešlé vždycky přišla a mohla zasáhnout kohokoli, kdo byl na dosah. Fešák Tony Curtis se v těch chvílích měnil v ďábla, chybělo jen, aby začal plivat oheň.

Jeho hněv ale zřídka kdy směřoval na mou hlavu. Božský herec v těle démona přede mnou svou děsivou podobu odkládal. Po večeri sedával v čele stolu, brávil mě za ruku a několik minut ji držel ve své dlani. Nemluvil, ani se na mě nepodíval, a já jsem jeho náhlou němou mírnost jen ostýchavě snášela, protože jsem se ho bála. Možná jsem ho ale v těch chvílích měla i ráda. Anebo jsem ho spíš ještě víc nesnášela, protože se tímhle chováním stavěl mezi mě a mou nenávist, usazoval se v mojí temné přirozenosti jako kal v čerstvém oleji. Babička tomu všemu rozuměla. Proto mě nazvala Podvraťáčka. Nevadilo mi to, protože všichni z mé čtvrti měli přezdívkou, která se předávala z generace na generaci. Kdo žádnou neměl, rozhodně se tím nechlubil, protože to znamenalo,

že jeho rodina se nijak neprojevila, v dobrém ani ve zlém, a jak říkával můj otec, lepší je, když tebou pohrdají, než aby tě vůbec neznali.

Kastrát, Povadlej čurák, Šulin, Vocas, Položena. Taková přízviska dostávali ti, kteří během svého života nezanechali žádnou stopu. Otce všichni znali jako Tonyho Curtise a on na to byl hrdý. Matčině rodině se říkalo Bochánci, protože moje prababička, dokonalá hospodyně a úžasná kuchařka, přispívala do rodinného rozpočtu smažením a prodejem barských bochánků přímo z okna své kuchyně. Od těch dob byli všichni, babička Antonietta, moje matka, a dokonce i její bratři, kteří emigrovali do Venezuely, nazývání stejně.

V naší ulici bydleli taky Prtousové, Kadikostelové a Jedovatí. Prtous byl malý tichý mužíček s řídkými a věčně umaštěnými vlasy, které nosil pečlivě učesané, s pěšinkou uprostřed. V jeho rodině byli všichni prtaví, otec, děda i bratři. Za manželku měl jistou Cesiru z Říma, tlustou matronu, která manželovi od rána do večera jen nadávala. Ostatním mužským bylo Prtouse líto. Táta vždycky říkal, že na jeho místě by tu panovačnou ženskou podřezal a že by mu to všichni jednoznačně schválili. Hubený mužík však jen potichu trpěl všechny manželčiny filipiky. Často jsme ho vídali za oknem, jak svýma vybledlýma očima pozoruje dění na ulici, a jeho zažloutlý obličej nám už tehdy připadal velmi starý.

Pak tu byla rodina Kadikostelových. Manžel, manželka, tři synové, tři dcery. Jejich dům stál těsně vedle rozbořeného kostela Buonconsiglio, přímo vedle starého sloupoví, které jejich synové bezostyšně zahrnovali přívalem moči a slin. Pan Kadikostel celý život pracoval na tom, aby jeho rodina byla hodně početná. Všechny děti vypadaly jako přes kopírák, všechny zdědily černé rozcuchané vlasy a nebesky modré oči po otci, který byl rybářem jako ten můj. Všichni muži z jeho rodiny byli rybáři a Pinuccio Kadikostel byl